

מעמקים מגלים סודות – ארכיאולוגיה תת-ימית בחופי המזרח התיכון

מרצה: איל נתן

הצטרפו למסע מרגש אל מעמקי הים לגילוי סודותיה הכמוסים של הארכיאולוגיה התת-ימית בחופי המזרח התיכון. נצלול יחד אל "קפסולות זמן" היסטוריות: החל מכפרים פרהיסטוריים אבודים בחוף הכרמל ועד לפלאי ההנדסה של נמל קיסריה ואוצרות הזהב שנחשפו במצולותיה. נחקור מקרוב את עוצמת הלוחמה הימית של העת העתיקה, נפענח מיתוסים ופולחנים דתיים של ימאים, ונכיר את סיפורן של הספינות הטרופות במעגן מיכאל, ביפו ובעכו הצלבנית. זהו הזדמנות יוצאת דופן לאוהבי היסטוריה ומורשת להביט על הים התיכון לא רק כקו אופק, אלא כגשר חי ומרהיב בין תרבויות הממתין להתגלות מחדש.

מפגש 1: הזמן עומד מלכת – ארכיאולוגיה ימית כקפסולת זמן

- **הים כארכיון:** מדוע ספינה טרופה משמרת רגע היסטורי טוב יותר מחפירה ביבשה?
 - **גילויים מקריים מול מחקר שיטתי:** מסיפורי דייגים ועד שימוש בטכנולוגיות סריקה מתקדמות בישראל.
 - **הארכיאולוגיה כאתגר:** האתגרים של חפירה תת-ימית בחופי הים התיכון.
- מאמר מומלץ:** *Submerged Cultural Sites: opening a time capsule by David Nutley* (עמ': 7-16).

מפגש 2: כפרים אבודים בקרקעית הים – המהפכה הנאוליתית בחוף הכרמל

- **האתר המוצף בעתלית-ים:** ביקור וירטואלי באחד היישובים הפרהיסטוריים השמורים בעולם, הכולל בארות מים, מבני מגורים ואף שלדים של בני אדם וכלביהם.
 - **עדות לצונאמי קדום:** כיצד שינויי מפלס הים 'בלעו' את קו החוף הקדום של ישראל.
 - **ראשית החקלאות הימית:** מתקני הפקת שמן זית וגידול בקר שנמצאו תחת המים.
- מאמר מומלץ:** כפרים פרהיסטוריים על קרקעית הים (באתר רשות הטבע והגנים)

מפגש 3: נמלים פיניקיים – המהנדסים הראשונים של הים התיכון

- **נמל דור ועתלית:** ניתוח שיטות הבנייה הפיניקיות הייחודיות (אבני גזית בשיטת "ראשים").
- **התפשטות הסחר:** כיצד הפכו ערי החוף של כנען למרכז הכלכלי של העולם העתיק.
- **ממצאים תת-ימיים בדור:** ספינות טרופות מתקופת הברזל שנחשפו לאחרונה.

מאמר מומלץ: *The Harbor of Atlit in Northern Canaanite/Phoenician Context*

מפגש 4: קיסריה מריטימה – פלא הנדסי תת-ימי

- **נמל הורדוס:** כיצד בנו את הנמל המלאכותי הגדול בעולם העתיק באמצעות בטון הידראולי שמתקשה במים.

- **התצוגה התת-ימית:** סיפורו של המוזיאון התת-ימי הראשון בקיסריה והממצאים שנחשפו בו.
- **אוצרות במצולות:** מטבעות זהב וחפצי אמנות נדירים שהתגלו בסקרים אחרונים מול קיסריה.

מאמר מומלץ: <https://www.ancientportsantiques.com/wp-content/uploads/Documents/PLACES/Levant/Caesarea-Hohfelder1987.pdf>

מפגש 5: לוחמה ימית ואיילי ניגוח – 'הטנקים' של העת העתיקה

- **איל הניגוח מעתלית:** ממצא נדיר ומרגש של כלי נשק ימי עשוי ברונזה, המעיד על עוצמת הקרבות הימיים.
- **ספינות מלחמה הלניסטיות ורומיות:** כיצד טכנולוגיית הניגוח וההשתלטות על ספינות עיצבה את המפות המדיניות.
- **קרב אקטיום והשפעותיו על חופי ארץ ישראל.**

מאמר מומלץ: <https://www.ancientportsantiques.com/wp-content/uploads/Documents/AUTHORS/Misson/Rams&Proembolion/Murray-ActiumRams2007.pdf>

מפגש 6: אוצרות וסחורות – הכלכלה הימית בים התיכון

- **הספינה מאולבורון:** מטען כלכלי וחברתי.
- **האמפורה כתעודת משלוח:** ניתוח מקורות היין, השמן והדגנים שהגיעו לנמלי עזה, אשקלון ויפו.
- **ספינות טרופות במעגן מיכאל:** סודות בניית הספינות בעת העתיקה כפי שנלמדו מהספינה המפורסמת ששוחזרה באוניברסיטת חיפה.

מאמר מומלץ: [https://www.academia.edu/34516137/1991 Evidence of Trade from Bronze Age Shipwrecks](https://www.academia.edu/34516137/1991_Evidence_of_Trade_from_Bronze_Age_Shipwrecks)

מפגש 7: אמונות ומיתוסים – פולחן דתי תחת המים

- **פסלים וחפצי פולחן:** פסלי ברונזה של אלים יווניים ורומיים שנמצאו בים, כמו 'הרועה הטוב' מקיסריה (סמל נוצרי קדום).
- **פולחן ימאים:** מנהגים לשיכוך זעם הים כפי שמשתקפים בממצאים הארכיאולוגיים.
- **נצרות במצולות:** טבעות זהב וסמלים דתיים שנמצאו בספינות טרופות מול חופי הארץ.

מאמר מומלץ: <https://anetoday.org/brody-religion-levantine-seafarers>

מפגש 8: נמלי יפו ועכו – שערים לארץ הקודש

- **נמל יפו:** חפירות תת-ימיות המגלות רצף של אלפי שנות פעילות, מימי מצרים העתיקה ועד ימינו.
- **עכו הצלבנית:** העיר התחתית והמעגנה השקועה של האבירים – הצצה למרכז הלוגיסטי של ממלכת ירושלים.
- **נמלים כמרכזי תרבות:** השפעת המהגרים והצלבנים על הנוף העירוני של ערי החוף.

מאמר מומלץ: The Akko Marina Archaeological Project – Introduction

מפגש 9: ספינות מלחמה מודרניות וארכיאולוגיה של המאה ה-20

- השייטת העשירית בנמל אלכסנדריה: לוחמה תת-ימית מודרנית והקשר שלה למורשת הימית.
- צוללות וספינות טרופות ממלחמות העולם: הגנה על מורשת מודרנית בקרקעית הים.

מאמר מומלץ:

<https://web.archive.org/web/20020623150612/http://www.subnetitalia.it/decimascireenglish.htm>

מפגש 10: עתיד העבר בים התיכון – שימור, פוליטיקה ואקלים

- שוד עתיקות בים: המאבק לשמירה על נכסי התרבות הלאומיים של ישראל.
- השפעת שינויי האקלים: כיצד עליית מפלס הים והתגברות הסערות, חושפות ממצאים חדשים מחד ומאיימות על אתרים קיימים מאידך.
- התפתחות היחידה לארכיאולוגיה ימית ברשות העתיקות: כיצד ישראל הפכה לחלוצה עולמית בתחום.
- סיכום הקורס: הים התיכון כמחבר בין תרבויות – מה למדנו על עצמנו דרך המצולות?

מאמר מומלץ:

<file:///C:/Users/%D7%90%D7%99%D7%99%D7%9C%20%D7%A0%D7%AA%D7%9F/Downloads/AeAT-110---Yasur-Landau---ShalevDorsealevelsinCrusadertimes.pdf>

(מאמרים ללא קישור ישיר – יש להעתיק את כותרת המאמר לגוגל)

בהצלחה!